



WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Siwek (przewodniczący)

SSN Adam Roch

SSN Paweł Kołodziejski (sprawozdawca)

w sprawie **E. K. K. (uprzednio S.)**

skazanej za przestępstwo z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k.,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 19 marca 2023 r.,

kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego na korzyść skazanej,

od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Jaśle

z dnia 10 września 2018 r., sygn. akt II K 165/18,

**na podstawie art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 79 § 3 i 4 k.p.k.
uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Rejonowemu w Jaśle do ponownego rozpoznania.**

[PGW]

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Jaśle wyrokiem z dnia 10 września 2018 r., sygn. akt II K 165/18 uznał E. K. S. (obecnie K.) za winną popełnienia zarzucanych jej w punktach od I do XXVI aktu oskarżenia czynów z tym ustaleniem, że działała ona w okresie od 5 września 2017 r. do 10 października 2017 r. w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, tj. przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k., za które wymierzył jej karę 10 miesięcy pozbawienia wolności, orzekając jednocześnie obowiązek naprawienia szkody (pkt II) i rozstrzygając o kosztach procesu (pkt III).

Powyższy wyrok nie został zaskarżony przez żadną ze stron postępowania, w związku z czym uprawomocnił się dnia 27 września 2018 r.

W dniu 22 listopada 2023 r. do Sądu Najwyższego wpłynęła kasacja Prokuratora Generalnego, który wymieniony wyżej wyrok zaskarżył w całości na korzyść skazanej, zarzucając mu rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 79 § 4 k.p.k. oraz art. 79 § 3 k.p.k. w zw. z art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k., polegające na zaniechaniu wydania przez sąd postanowienia stwierdzającego brak obligatoryjności obrony i na odstąpieniu od wezwania na termin rozprawy głównej obrońcy ustanowionego z urzędu – wyznaczonego w sytuacji powzięcia przez organ procesowy uzasadnionej wątpliwości co do zdolności rozpoznania przez oskarżoną znaczenia czynu i pokierowania swoim postępowaniem w chwili popełnienia zarzucanych jej czynów oraz odnośnie do tego, czy stan jej zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny – pod nieobecność którego to obrońcy przeprowadzono czynności procesowe, co stanowi bezwzględną przyczynę uchylenia orzeczenia, określoną w dyspozycji art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

W konsekwencji wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Jaśle do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się oczywiście zasadna, co umożliwiło jej rozpoznanie i uwzględnienie na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Zgodnie z art. 79 § 4 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2013 r. „[u]znając za uzasadnioną opinię biegłych lekarzy psychiatrów, że czyn oskarżonego

nie został popełniony w warunkach wyłączenia lub znacznego ograniczenia zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem i że stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny, sąd orzeka, że udział obrońcy nie jest obowiązkowy. Prezes sądu albo sąd zwalnia wówczas obrońcę z jego obowiązków, chyba że zachodzą inne okoliczności przemawiające za tym, aby oskarżony miał obrońcę wyznaczonego z urzędu". Konstrukcja tego przepisu nie pozostawia wątpliwości, że w pierwszej kolejności ma dojść do oceny opinii ze strony sądu (uznania jej za uzasadnioną), która znajduje swój wyraz w orzeczeniu (co sugeruje sformułowanie „sąd orzeka”), a dopiero następnie do zwolnienia obrońcy, co może uczynić prezes sądu albo sąd. Druga czynność ma charakter wyłącznie wykonawczy (techniczny) i jest konsekwencją pierwszej. Należy przy tym podkreślić, że w aktualnym stanie prawnym to nie sama treść opinii biegłych lekarzy psychiatrów opiniujących co do stanu psychicznego oskarżonego w zakresie wymienionym w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. stanowi o istnieniu lub braku obligatoryjności obrony oskarżonego na rozprawie (art. 79 § 3 k.p.k.), ale decyduje postanowienie sądu wydane po tym, jak opinia biegłych lekarzy psychiatrów zostanie złożona do akt sprawy. Tak więc obrona obligatoryjna w wypadkach wskazanych w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. ustaje dopiero z chwilą wydania przez sąd postanowienia w trybie art. 79 § 4 zd. pierwsze k.p.k. stwierdzającego, iż udział obrońcy w postępowaniu nie jest obowiązkowy. Jeżeli zatem sąd nie wydał wskazanego orzeczenia pomimo tego, że biegli lekarze psychiatrzy nie stwierdzili okoliczności, o których mowa w przywołanym przepisie, to obrona w dalszym ciągu ma nadal charakter obligatoryjny. W takiej sytuacji nieobecność obrońcy na rozprawie stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą, o której mowa w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. (zob. m.in. wyrok SN z dnia 16 stycznia 2018 r., V KK 450/17, OSNKW 2018, nr 4, poz. 33; wyrok SN z dnia 7 grudnia 2020 r., III KK 326/20, LEX nr 3276512; wyrok SN z dnia 21 kwietnia 2021 r., III KK 114/21, LEX nr 3215604; wyrok SN z dnia 13 października 2021 r., III KK 334/21, LEX nr 3335489; wyrok SN z dnia 7 kwietnia 2022 r., II KK 59/22, LEX nr 3392030; postanowienie SN z dnia 18 maja 2022 r., I KZP 10/21, OSNK 2022, nr 6, poz. 23; wyrok SN z dnia 15 listopada 2022 r., IV KK 30/22, LEX nr 3546286).

Taka sytuacja miała miejsce w niniejszej sprawie. Przypomnieć należy, że w toku postępowania przygotowawczego prokurator powziął uzasadnione wątpliwości co do poczytalności E. K. S. (obecnie K.) i postanowieniem z dnia 3 kwietnia 2018 r. powołał dwóch biegłych lekarzy psychiatrów (k. 1021-1029). Jednocześnie na podstawie art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. i art. 81 k.p.k. wystąpił do Prezesa Sądu Rejonowego w Jaśle z wnioskiem o wyznaczenie ww. obrońcy z urzędu (k. 1030), którego ustanowiono zarządzeniem z dnia 6 kwietnia 2018 r. (k. 1101). Biegli lekarze psychiatrzy, w złożonej do akt sprawy opinii stwierdzili, że brak jest podstaw do kwestionowania poczytalności E. K. S. (obecnie K.) w odniesieniu do zarzucanych jej czynów, a warunki z art. 31 § 1 i 2 k.k. nie znajdują zastosowania. Ponadto uznali, że jest ona zdolna do prowadzenia obrony w sposób samodzielny i rozsądny, a także może brać udział w czynnościach procesowych (k. 1033-1036). W związku z powyższym prokurator wystąpił do Prezesa Sądu Rejonowego w Jaśle z wnioskiem o cofnięcie wyznaczenia obrońcy z urzędu jako podstawę wskazując art. 79 § 4 k.p.k. W uzasadnieniu powołał konkluzję opinii wydanej przez biegłych lekarzy psychiatrów, przy czym nie załączył wskazanej opinii do złożonego wniosku (k. 1102). Prezes Sądu Rejonowego w Jaśle zarządzeniem z dnia 20 kwietnia 2018 r., sygn. akt II Kp 79/18, nie wskazując podstawy prawnej, cofnął wyznaczonego obrońcę z urzędu, gdyż jak stwierdził *„ustały przyczyny dla których została ustanowiona dla podejrzaney obrona z urzędu”* (k. 1111). Akt oskarżenia przeciwko E. K. S. (obecnie K.) wpłynął do Sądu Rejonowego w Jaśle w dniu 26 kwietnia 2018 r. (k. 1105-1109v). Termin rozprawy wyznaczono na dzień 10 września 2018 r., o czym nie zawiadomiono uprzednio wyznaczonego w sprawie obrońcy z urzędu (k. 1149). Po przeprowadzeniu rozprawy, na której nie była obecna zarówno skazana jak i jej obrońca, zapadł wyrok skazujący (k. 1157-1163v).

Powyższe okoliczności jednoznacznie wskazują, że w przedmiotowej sprawie nie ustały przesłanki obrony obligatoryjnej, albowiem nie doszło do wydania przez sąd stosownego postanowienia wymaganego treścią art. 79 § 4 zd. pierwsze k.p.k. Rację ma przy tym Prokurator Generalny, że skutku tego nie mogło wywołać zarządzenie Prezesa Sądu Rejonowego w Jaśle o cofnięciu obrońcy i to nawet przy posiłkowaniu się regułą interpretacyjną z art. 118 § 1 k.p.k. Po pierwsze, wskazane zarządzenie nie zostało poprzedzone oceną opinii biegłych lekarzy psychiatrów

dotyczącej E. K. S. (obecnie K.), która w ogóle nie została załączona do wniosku prokuratora o zwolnienie obrońcy z urzędu. Nie został więc spełniony wymóg sądowej kontroli zasadności opinii sądowo-psychiatrycznej, o którym mowa w art. 79 § 4 k.p.k. (por. wyrok SN z dnia 5 grudnia 2018 r., V KK 506/17, LEX nr 2591096; wyrok SN z dnia 11 kwietnia 2019 r., V KK 160/18, LEX nr 2675040; wyrok SN z dnia 13 października 2021 r., III KK 334/21, LEX nr 3335489). Po drugie, wskazane zarządzenie zostało podjęte przez niewłaściwy organ, tj. prezesa sądu, a nie sąd, do którego wyłącznych kompetencji należy – zgodnie z art. 79 § 4 zd. pierwsze k.p.k. – orzekanie w kwestii braku obligatoryjności obrony (*vide* wyrok SN z dnia 25 stycznia 2022 r., III KK 445/21, LEX nr 3394802). Jednocześnie nie sposób uznać, że doszło wyłącznie do wydania powyższej decyzji w niewłaściwej formie. Taka sytuacja zaistniałaby jedynie wówczas, gdyby zarządzenie wydał przewodniczący składu, a sąd orzekałby w składzie jednego sędziego (zob. wyrok SN z dnia 28 listopada 2018 r., V KS 23/18, LEX nr 2592818). Tego rodzaju rozstrzygnięcie w niniejszej sprawie jednak nie zapadło ani na posiedzeniu, ani na rozprawie.

Reasumując, w przedmiotowej sprawie nie doszło do wydania przez sąd postanowienia spełniającego wymogi określone w art. 79 § 4 zd. pierwsze k.p.k., a zatem nie nastąpił skutek w postaci ustania obrony obligatoryjnej, która w dalszym ciągu miała charakter obowiązkowy ze wszystkimi tego konsekwencjami. W tej sytuacji, stosownie do treści art. 79 § 3 k.p.k. (w zw. z art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k.), udział obrońcy z urzędu wyznaczonego dla E. K. S. (obecnie K.) w rozprawie w dniu 10 września 2018 r. był obowiązkowy, a jego brak stanowił o zaistnieniu tzw. bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k., co musiało skutkować uchYLENIEM zaskarżonego wyroku i przekazaniem sprawy Sądowi Rejonowemu w Jaśle do ponownego rozpoznania.

Procedując powtórnie, sąd ten będzie miał na względzie powyższe zapatrywania prawne i będzie zobligowany do rozstrzygnięcia w trybie art. 79 § 4 k.p.k. kwestii obrony obligatoryjnej.

Mając na względzie powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.

[PGW]

[ał]